

fejztével elnökségi ülés következett, melyen a szokásos folyó ügyek tárgyalattak, ezek között a Fehérházy-díjra pályázó román szótárak s egy serajevói tisztviselőnek ajánlata, ki az ezredéves kiállításra hajlandó volna Magyarország nagyarányú domború térképét elkészíteni, ha erre 12 ezer forintnyi államsegélyben részesülne. Minthogy azonban a bemutatott (Boszniaának egy részét ábrázoló) próbaképet a szakértők igen kezdetleges kivitelűnek ítélték, a tanács az ajánlatot nem tartja elfogadhatónak.

MAGYAR TANÍTÓNÖK KÜLFÖLDI OKLEVELEI.*

A tényállás a következő: N. N. magyar hölgy az iránt folyamodott a nm. vallás- és közokt. miniszter urhoz, hogy Berlinben szerzett tanítónői oklevele, a mely őt a középfokú és felsőbb leányiskolákban való tanításra képesíti, Magyarország területére érvényesnek nyilváníttassék. A nm. vallás- és közokt. miniszter úr a folyamodónak e kérését csak abban az esetben hajlandó teljesíteni, ha a poroszországi vizsgálat legalább is azon a színvonalon mozog, mint a hazai polgári iskolai tanítónő-képesítő vizsgálat. Felhívja az Orsz. Közoktatási Tanácsot, hogy a két vizsgálati szabályzat pontos összehasonlítása alapján az iránt véleményezőleg nyilatkozzék; vajjon a Poroszországban szerzett középfokú és felsőbb leányiskolai tanítónő-képesítés egyenlőnek tekinthető-e a hazai polgári isk. tanítónő-képesítéssel.

Köztudomású dolgokat mondok el, midőn jelentésemet a hazai polgári isk. tanítónőképzés és képesítés ismertetésével kezdem. De nem térhetek ki ennek szüksége elől, mivel a fent idézett rendeletben kívánt összehasonlítást csak így tehetem meg.

Polgári iskolai tanítónőképzésünk és képesítésünk a szakrendszer alapján történik. Egyetlen hazai állami polgári iskolai tanítónőképző intézetünkben tényleg két ilyen tudomány-szakcsoport van szervezve: a) a nyelv- és történettudományi, és b) a mennyiség-természettudományi szakcsoport; mindkettőnek növendékeire a szaktudományokon felül kötelező a pädagogiai tárgyak hallgatása és a tanítási gyakorlat. A tanfolyam három év s a felvételre, külön felvételi vizsgálat mellett, az elemi iskolai tanítónői oklevél jogosít (a felvett növendékek életkora 18 éven felül). A polgári iskolai tanítónőképzés az elemi iskolai tanítónőképzést veszi alapul, s arra építi a maga tanulmányi rendszerét.

A polgári iskolai tanítónő-képesítés hasonlóképen s a tanulmányi rendszernek megfelelően szakcsoportok szerint történik. De képesítő-

* Az Országos Közoktatási Tanácsnak egy speciális eset alkalmából a vallás- és közoktatási miniszter urhoz intézett fölterjesztéséből. *A szerk.*

vizsgálatra nem csupán a polgári iskolai tanítónőképző-intézetnek végzett növendékei bocsáttatnak; hanem azok is, a kik magán úton készültek, ha elemi iskolai tanítónői oklevelük van s ennek megszerzésétől számított két évi tanítónői gyakorlatról mutathatnak fel hivatalos bizonyítványt. A polgári iskolai tanítónői oklevél is szakcsoportok szerint állítatik ki. Egyébiránt nincs kizárva annak lehetősége, hogy valaki mind a két szakcsoportból letegye a képesítő vizsgálatot; de ebben az esetben két külön oklevelet kap, mindegyik szakcsoportból egyet-egyét.

Az ismertetett tanulmányi és vizsgálati rend értelmében természetes, hogy e fokon, a tantárgyak számát tekintve, a képzés köre szűkebb, mint az elemi isk. tanítónőképzőben; de viszont az is természetes, hogy megfelelő arányban mélyebb, intenzívebb is, s hogy a tanképesítő vizsgálat követelményei fokozottabbak. A polgári iskolai tanképesítő vizsgálat két részből áll: a) elméleti- és b) gyakorlati vizsgálatból; mindegyik ismét írásbeli és szóbeli. Az elméleti írásbeli vizsgálaton a jelöltek zárthelyi dolgozatot készítenek a nevelés-oktatástanból és szaktudományuk valamelyikéből a szerint, a mint a kérdést a felsőbb tanügyi hatóság kijelöli és pecsét alatt leküldi, és ezenfelül a nyelv- és történettudományi szakcsoport jelöltjei a német nyelvből. Egy-egy dolgozat elkészítésére 4—6 óra van megengedve. — A gyakorlati vizsgálat próbatanításból áll a polgári leányiskola valamelyik osztályában s a jelölt köteles tanításának legalább vázlatát írásban is elkészíteni és benyújtani.

A tanképesítő vizsgáló-bizottságot a fő- és székvárosi kir. tanfelügyelő elnöksége alatt a szakcsoportoknak e célra kinevezett elnökei, a miniszteri szakbiztosok és a polgári iskolai tanítónőképző-intézet tanárai alkotják. A vizsgálat szakcsoportok szerint történik, azok szerint állítják ki a tanítónői oklevelet, a melyet az egész vizsgáló-bizottság elnöke, az illető szakcsoport vizsgáló-albizottságának elnöke, szakbiztosa és tanárai írnak alá.

A poroszországi tanítónőképzés és képesítés, a mint arról a folyamodó tanítónői oklevele s a nm. vallás- és közokt. miniszter úr rendeletével leküldött vizsgálati szabályzat meggyőző bizonyítékokat szolgáltat, egészen más alapon nyugszik, más cél felé törekszik, mást követel és más eredménnyel éri be, mint a mi polgári iskolai tanítónőképesítésünk és képzésünk.

A tanítónőképzés általában benlakásra berendezett felsőbb leányiskolákkal kapcsolatban, az ú. n. tanítónő-seminariumokban történik, a hol a kilencosztályú felsőbb leányiskolákban tanultakat kiegészítik a neveléstani tárgyakkal és a tanítónői gyakorlattal. Elméleti képzésük az iskolai tanítás tárgyaiból nem igen emelkedik a felsőbb leányiskolai oktatás színvonala fölé; nevelőnői működésük az intézet növendékei körül a tanítói gyakorlatra elég alkalmat szolgáltat ugyan, de annál

kevésbé van gondoskodva e tanítói gyakorlat helyes pädagogiai értékesítéséről. A seminariumi tanfolyam általában három év, de nem ritkák az olyan esetek sem, a hol az csupán két vagy egy épen évre zsugorodik össze. Vannak seminariumok, a melyek a felsőbb tanügyi hatóság hozzájárulásával (a tartományi iskolaügyi bizottság kiküldöttének jelenlétében) elbocsátási vizsgálatot (Entlassungs-Prüfung) tarthatnak és közérvényességű tanítónői oklevelet állíthatnak ki; a többiek növendékei és azok, a kik magán úton készültek, külön e czélra rendelt kir. vizsgáló-bizottság előtt állják meg a tanítónő-képesítést.

Az 1874-ben kibocsátott s ma is érvényes vizsgálati szabályzat csak egyféle vizsgálatot ismer, a mennyiben elrendeli, hogy a nép-, közép- és felsőbb leányiskolai képesítő-vizsgálatok együttesen tartandók. («Die Prüfung der Lehrerinnen für Volksschulen ist mit derjenigen der Lehrerinnen für mittlere und höhere Mädchenschulen zu verbinden.» Prüfungs-Ordnung § 6). A vizsgálatra bocsátás feltételeiben sincs különbség; mind a két rendbeli jelölttől csak egyet követel a szabályzat: a 18-ik év betöltését, tanulmány dolgában csupán annyit, hogy végzett tanulmányairól szóló bizonyítványait a jelölt bemutassa. Ép oly eljárás, mint azelőtt a mi elemi isk. tanítónői képesítő-vizsgálatainknál; holott ma már elemi iskolai tanítónői képesítő-vizsgálataink jelentékenyen szigorubbak, a mennyiben megkövetelik a magán úton készülő jelöltek-től a tanítónőképzési osztályvizsgálatok letetését. A feltételek dolgában a mi polgári isk. tanítónőképzésünkhöz már csak azért sem hasonló a poroszországi, mivel ennek végeredménye a tanítónői oklevél, mi pedig a polgári isk. tanképzésre bocsátás feltételül előlegesen megkívánjuk az elemi isk. tanítónői oklevelet, sőt ezenfelül még a két évi tanítónői gyakorlatot is.

A porosz tanképzítő-vizsgálat szintén elméleti és gyakorlati, mind a kettő viszont írásbeli és szóbeli. De a vizsgálat követelményeit illetőleg annál nagyobbak a különbségek.

A nép-, közép- és felsőbb leányiskolai tanképzésre jelentkezők egész vizsgálatukat, írásbelit és szóbelit, elméletit és gyakorlatit együtt s ugyanazon vizsgáló bizottság előtt teszik le. Az írásbeli vizsgálaton közösen készítenek egy-egy német és francia dolgozatot s megfejtenek néhány számtani feladatot («haben einige Rechenaufgaben zu lösen.» Pr. O. § 11.). A francia dolgozat a népiskolai tanítónőjelöltekre nézve nem kötelező. Azok, a kik közép- és felsőbb leányiskolai tanképzést óhajtanak nyerni, a francia dolgozaton felül még angol dolgozatot is készítsenek. Ennyi az egész különbség a két rendbeli tanítónő írásbeli vizsgálata közt. Az összes írásbeli dolgozatok egy nap alatt elkészíten-dők s 7 óránál több nem fordítható rájuk (Pr. O. § 13.). Az írásbeli dolgozatok elkészítésére megengedett idő csekélyége (a közép- és fel-

sőbb leányiskolai jelöltnek e 7 óra alatt német, francia, angol és szám-tani, tehát négy dolgozatot kell készítenie!) kezünkbe adja az írásbeli vizsgálat színvonalának mértékét is. A követelmények ennek megfelelően csak igen mérsékeltnek lehetnek s a mi polgári iskolai tanítónő-képesítésünk írásbeli vizsgálatával, a mely egy-egy dolgozat elkészítésére szab ugyanannyi időt, össze sem mérhetők. Azt sem hagyhatom megjegyzés nélkül, hogy a jelöltek pædagogiai dolgozatot egyáltalában nem készítenek, a mit a mi vizsgálati rendünk első helyen követel meg.

A szóbeli elméleti vizsgálat a nevelés-oktatástannal együtt a nép-, illetőleg a közép- és felsőbb leányiskola összes tantárgyaira kiterjeszkedik (Pr. O. § 13.). A vizsgálatot a népiskolai, valamint a közép- és felsőbb leányiskolai tanítónőjelöltek ugyanazon módon, ugyanazon követelmények szerint, ugyanazon vizsgálóbizottság előtt együttesen teszik le. A két rendbeli jelöltek szóbeli vizsgálatában csakis annyi különbség van, hogy azok, a kik közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevélre óhajtanak szert tenni, a többi közös tantárgyakon felül a francziából és angoltól is tesznek vizsgálatot s a német nyelvből és irodalomból meg a német történetből is külön vizsgálatnak meg (Pr. O. § 18.). A vizsgálati szabályzat nem ad ugyan arról pontos tájékozást, hogy e tárgyak (német, francia, angol nyelv és német történet) vizsgálatánál milyen mértéket alkalmaz és milyen színvonalra törekszik; de feltéve, hogy e tárgyak vizsgálatának színvonala megüti a mi polgári isk. tanképesítésünk színvonalát (csak a szóbeliről lehet szó, mert az írásbeliről fentebb mutattuk ki, hogy össze nem mérhető a mienkkel), még akkor is figyelemre méltó tény, hogy a főeltérés a nép-, meg közép- és felsőbb leányiskolai képesítés közt két olyan tantárgyra esik — a francia és angol nyelvre —, a melyek a mi polgári iskolai tanképesítésünkön elő sem fordulnak. Maga a vizsgálati szabályzat is a két rendbeli tanítónői képesítés közt a főkülönbséget nem a német nyelvben és történetben, hanem a francia és angol nyelvben látja, a mit világosan bizonyít ama rendelkezése, hogy a ki a vizsgálaton a vallásból, németből és számtanból elégtelen osztályzatot kapott, az a népiskolára, — a ki pedig a francia és angol nyelvből elégtelen, az a közép- és felsőbb leányiskolára nem kaphat képesítő oklevelet (Pr. O. § 19.).

A gyakorlati vizsgálatról nincs mit mondanom; az úgy történik, mint nálunk.

Összegezve az eredményeket, a porosz kir. vizsgálóbizottságtól kiállított közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevél az ugyanattól kiállított népiskolai tanítónői oklevélből csakis a német, francia és angol nyelv, főképen pedig a két utóbbi dolgában különbözik. Az életben, a tanítónők alkalmazásánál sincs a közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevélnek más előnye a népiskolai oklevéllel szemben, mint hogy

birtokosát e tantárgyak tanítására is jogosítja a felsőbb leányiskolában. Egyébképen, az oklevelükben osztályozott többi tantárgyakat illetőleg, a közép- és felsőbb leányiskolai tanítónők a felsőbb leányiskolának csakis alsóbb osztályaiban alkalmaztatnak, a melyek a népiskolának felelnek meg. Évek óta panaszkodnak is e miatt. A sajtóban, szakfolyóirataikban, egyesületeik gyűlésein hangoztatják ebbeli sérelmüket. Kérvényt is intéztek a porosz képviselőházhoz a végből, hogy tanítónők: a felsőbb leányiskolák felső három osztályában is rendszeresen alkalmaztassanak s ne csak a nyelvekből, hanem a többi tantárgyakból is. Sürgették, hogy adjanak nekik módot a szükséges magasabb képzés megszerzésére, mert mostani képzésük elégtelenségét maguk is elismerték. A mozgalomnak lett is annyi foganatja, hogy néhány évvel ezelőtt a porosz közközt. miniszter a berlini Victoria-felsőbb leányiskolában egy ily magasabb tanítónői tanfolyamot szervezett, a melyet csupán okleveles tanítónők látogathatnak, s a hol szakrendszer alapján történik a behatóbb továbbképzés. Tudomásommal e tanfolyam eddigelé csupán a német nyelvre és irodalomra, meg a történetre terjeszkedik ki.

Az elmondottak alapján röviden abban foglalhatom össze véleményemet, hogy — a jelentésem elején idézett m. miniszteri rendelet szavaival élve — a poroszországi közép- és felsőbb leányiskolai tanítónők-képesítő-vizsgálat nem mozog azon a színvonalon, mint a mi polgári iskolai tanítónők-képesítésünk s ezzel nem is tekinthető egyenlőnek. Mégpedig azért nem, mivel:

1. A mi polgári iskolai tanítónők-képesítésünkre való bocsátásnál alapfeltétel az elemi isk. tanítónői oklevél birtoka, s ezen felül vagy a polgári isk. tanítónők-képző-intézet három évfolyamának elvégzése, vagy a magán úton készülőknel legalább kétévi tanítónői gyakorlat. A jelöltkora ennél fogva legalább is 20—21 év. — Ezzel szemben a poroszországi tanképesítő-vizsgálatra bocsátásnak nincs más feltétele, mint a 18-ik év betöltése s e mellett az előképzés dolgában a jelölt a legjobb esetben is csupán az 1—3 évfolyamú, felsőbb leányiskolával egybekötött seminariumra támaszkodhatik, a mely semmiképen sem hasonlítható össze a mi polgári iskolai tanítónők-képző-intézetünkkel.

2. A mi polgári isk. tanképesítésünk a szakrendszer alapján történik az eddig szervezett két tudományzakoport valamelyikéből, s ennek megfelelően állíttatnak ki a polgári isk. tanítónői oklevelek is. — A poroszországi tanképesítő-vizsgálat együttesen, közösen s azonos módon tartatik a népiskolaival. Kiterjeszkedik a nép- és felsőbb leányiskola összes tantárgyaira. A porosz közép- és felsőbb leányiskolai tanképesítő vizsgálat nem is különbözik egyébben a népiskolaitól, mint abban, hogy a közép- és felsőbb leányiskolai oklevelet óhajtok, a közösen megállott vizsgálaton felül német nyelvi és történeti vizsgálá-

tukat kibővítik és a francia s angol nyelvből még külön vizsgálatot tesznek.

3. Azok a tantárgyak, a melyek dolgában a porosz közép- és felsőbb leányiskolai vizsgálat a népiskolaitól főképen különbözik: t. i. a francia és angol nyelv, a mi polgári isk. tanképesítésünkön elő sem fordulnak; viszont a mi szakcsoportjaink legfontosabb tantárgyai nem foglalnak helyet a porosz képesítő vizsgálaton.

4. A poroszországi közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevél alapján is a tanítónőket csupán a felsőbb leányiskolák két alsó szakaszában, tehát a népiskolai osztályokban alkalmazzák általánosan; a felsőbb szakaszban csupán a francia és angol nyelv tanításával bizatnak meg. A porosz közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevél nem is egyéb népiskolai tanítónői oklevélnél, mely a felsőbb leányiskolákban való tanításra jogosít; még pedig az alsó osztályokban általánosan, a felsőbbekben pedig a francia és angol (meg kivételkép a német) nyelv tanítására.

Ha szabad a folyamodó poroszországi oklevelének honosításáról, ennek módjáról és eshetőségeiről is nyilatkoznom, véleményem az, hogy:

1. A poroszországi közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevél — a magyar nyelvből s magyar vonatkozású tantárgyakból letett kiegészítő vizsgálat után — a hazai népiskolákban való tanításra is érvényesnek nyilvánítható.

2. A polgári iskolákra azonban nem adható meg a képesítés, illetőleg érvényesítés a poroszországi közép- és felsőbb leányiskolai tanítónői oklevélnek. A mennyiség-termesztudományi szakcsoport tantárgyaiból nem, mivel e tárgyakra vonatkozólag maga a poroszországi oklevél is csupán népiskolai fokú és érvényességű; a nyelv- és történettudományi szakcsoportból sem, mivel a német nyelvből és történetből el volna ugyan fogadható a porosz közép- és felsőbb leányiskolai vizsgálat eredménye, de a mi vizsgálatunk e szakcsoportjának épen főtárgyai: a magyar nyelv és irodalom, magyar történet és alkotmánytan, magyar földrajz és statisztika — a dolog természeténél fogva — elő sem fordulnak a porosz tanképesítő vizsgálaton.

3. Annak semmi sem áll útjában, hogy a folyamodó a polgári isk. tanképesítés bármelyik szakcsoportjából képesítő-vizsgálatot tegyen; s abban az esetben, ha a nyelv- és történettudományi szakcsoportot választaná, a német nyelvből és irodalomból meg a német történetből eshetőleg föl lenne menthető a vizsgálat alól.